

Standardy międzynarodowe dotyczące opieki nad ocalałymi z przemocy seksualnej w konflikcie zbrojnym (część 4).

Artykuł został sfinansowany z grantu MARIO

Autorka: dr Katarzyna Czeszejko-Sochacka

Kierowniczka projektu MARIO w Fundacji the Polish Center for Torture Survivors:
adw. Aleksandra Nędzi-Marek, MSc in Law, MA in Human Rights & Democracy

1. Przykłady organizacji i dobrych praktyk w zakresie następstw przemocy seksualnej w konfliktach zbrojnych.

W 2003r. Światowa Organizacja Zdrowia opracowała Wytyczne dotyczące opieki medyczno-prawnej dla ofiar przemocy seksualnej¹. Zwrócono w nich uwagę, że przemoc seksualna stanowi globalny problem. Celem wytycznych jest poprawa profesjonalnej opieki zdrowotnej nad wszystkimi osobami (kobietami, mężczyznami i dziećmi), które padły ofiarą przemocy seksualnej oraz podniesienie świadomości społeczności międzynarodowej.

Wojenna przemoc seksualna jako powszechne i bardzo niebezpieczne zjawisko wymaga ciągłego monitorowania w zakresie organizacji, które pracują z ocalałymi ale także dobrych praktyk w zakresie postępowania z osobami dotkniętymi traumą. Poza ONZ, która w oczywisty sposób inicjuje i wytycza politykę działań w sprawie przemocy seksualnej w konfliktach zbrojnych, liczne organizacje powstałe zazwyczaj w wyniku prywatnych inicjatyw świadczą nieocenioną pomoc pokrzywdzonym i opracowują standardy postępowania. Na szczególną uwagę zasługują:

Panzi Foundation DRC²- organizacja założona przez laureata Pokojowej Nagrody Nobla dr Denisa Mukwege. Dr Mukwege założył w 1999 r. szpital położniczy dla miasta Bukavu, jednak wraz z eskalacją konfliktu we wschodniej części Demokratycznej Republiki Konga (dalej:

¹ Gender And Women's Health, Family And Community Health Injuries And Violence Prevention, Noncommunicable Diseases And Mental Health World Health Organization, *Guidelines for medico-legal care for victims of sexual violence*, <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/42788/924154628X.pdf> (dostęp: 15.08.2024).

²Panzi Foudation, *Where Victims Transform into Survivors*, <https://panzifoundation.org> (dostęp: 15.08.2024).

Organizacja projektu

Fundacja The Polish Center for Torture Survivors
Siedziba: ul. Warszawska 14/1C, 15-063 Białystok
pcts@pcts.org.pl
afterwartrauma@gmail.com

Finansowanie projektu

DRC) i coraz większą liczbą ocalałych z przemocy seksualnej, działalność ta została rozwinięta. W 2008 r. powstała Panzi Foundation DRC, która skupia się na zapewnieniu kompleksowej opieki ocalałym, poprzez pomoc medyczną, terapię psychologiczną, pomoc w uzyskaniu niezależności, w tym stworzenie programów reintegracji ekonomicznej i społecznej w zakresie nabycia umiejętności zawodowych oraz uzyskiwania potrzebnego wsparcia finansowego, a także pomoc prawną dotyczącą dochodzenia sprawiedliwości przez pokrzywdzonych. Fundacja zwraca uwagę, że po brutalnych gwałtach wiele kobiet (od 1999 ponad 85 000) ma problemy natury ginekologicznej, które nieleczone, bądź niewłaściwie leczone mogą prowadzić do życia w nieustannym bólu, ale także do wykluczenia społecznego, napiętnowania, czy niemożności posiadania potomstwa. Niezbędne jest poza tym zapewnienie pokrzywdzonym terapii psychologicznej z uwagi na występowanie zespołu stresu pourazowego (PTSD), konieczna jest także zmiana spojrzenia społecznego na tę kwestię z uwagi na częste wykluczenie ofiar ze społeczności lokalnej. Fundacja podaje, że w Demokratycznej Republice Konga ok. 60% kobiet, które padły ofiarą napaści seksualnej nie może wrócić do swoich domów³. *Panzi Foundation* zajmuje się badaniem i rozwojem holistycznej opieki nad osobami, które przeżyły przemoc seksualną w czasie konfliktu. Inicjatywy badawcze mają na celu poprawę wyników pacjentów i dostarczanie kompleksowego modelu opieki. Organizacja prowadzi badania nad przyczynami, zapobieganiem i leczeniem urazów związanych z przemocą seksualną, a także nad długoterminowymi fizycznymi, psychologicznymi i społecznymi skutkami traumy. Należy zaznaczyć, że model postępowania z ocalałymi zmieniał się z biegiem czasu. Początkowo pomoc skupiona była jedynie na medycznym aspekcie, do którego dodano z czasem inne elementy, takie jak pomoc psychologiczna, prawna i społeczno-ekonomiczna. Co istotne, opieka nad pacjentem rozpoczyna się w przyjaznym dla niego środowisku, lokalne i międzynarodowe organizacje humanitarne, duchowni, policja, stowarzyszenia docierają do ofiar w ich domach⁴. Organizacje te identyfikują przypadki przemocy zgodnie z kryteriami opieki *Panzi OSC*. Opracowują specjalne formularze i zapewniają skierowanie do ośrodka. **Po przybyciu do kliniki pacjentki zostają poddane wstępnemu wysłuchaniu, rejestracji i zostają wprowadzony do systemu opieki. Po podpisaniu odpowiednich dokumentów**

³ Ibidem.

⁴ G.M. Mugisho, R. Maroyi, S. Nabami *et al.* *Sexual and gender-based violence victims' satisfaction of the support services through the holistic model of care in the Democratic Republic of Congo*. *Discov Soc Sci Health* 2, 22 (2022). <https://doi.org/10.1007/s44155-022-00025-x> s. 3, (dostęp: 15.08.2024).

Organizacja projektu

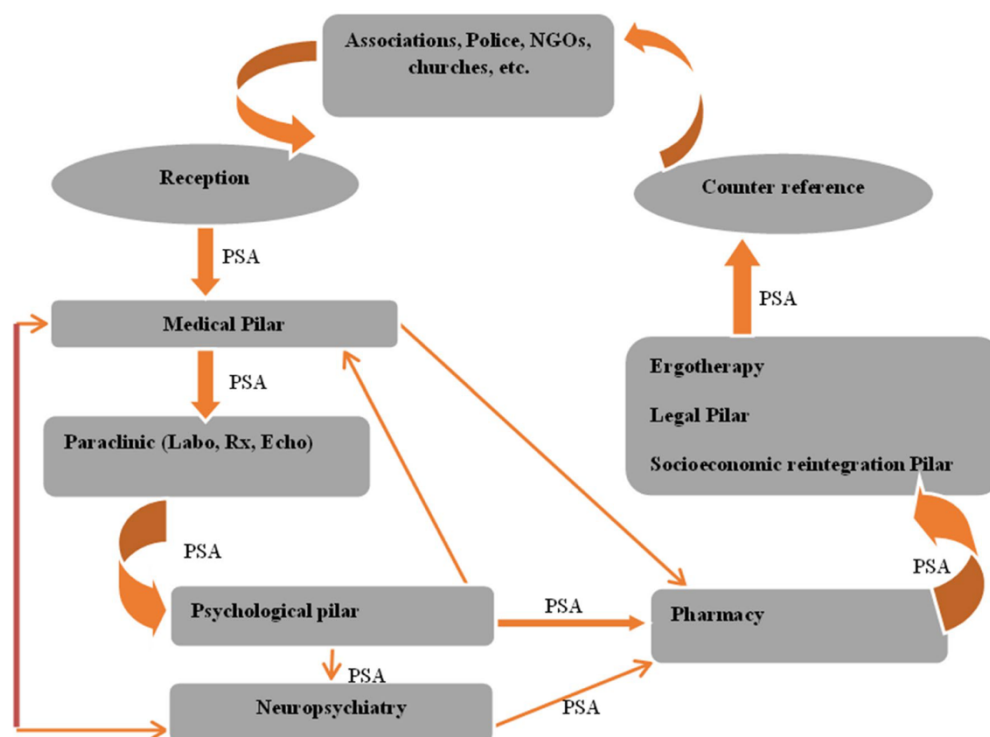
Fundacja The Polish Center for Torture Survivors
Siedziba: ul. Warszawska 14/1C, 15-063 Białystok
pcts@pcts.org.pl
afterwartrauma@gmail.com

Finansowanie projektu

przydzielany jest im odpowiedni asystent psychospołeczny, który zapewnia stałe wsparcie i obserwację przez cały proces opieki. Pacjentki są badane pod kątem występowania u nich: gruźlicy, niedożywienia, psychozy, zakażenia wirusem HIV, kiły, infekcji pochwy. Kobiety wymagające leczenia chirurgicznego są poddawane odpowiedniej interwencji⁵. Pacjenci spoza miejscowości w której znajduje się szpital kwaterowani są do baz noclegowych. Organizacja prowadzi poradnictwo w zakresie higieny i procedur związanych z opieką nad pokrzywdzonymi, mediacje z rodzinami, warsztaty z zakresu różnych umiejętności (np. wyplatania koszyków) dzięki, którym pokrzywdzone będą mogły po skończeniu leczenia zarobić na swoje utrzymanie. Organizacja zapewnia także pomoc prawną pokrzywdzonym w dochodzeniu swoich praw. Na podstawie przeprowadzonych badań przygotowuje rekomendacje w zakresie postępowania z pokrzywdzonymi z CRSV.

Panzi Model for Holistic Care:

Źródło, za: Mugisho, G.M., Maroyi, R., Nabami, S. *et al.* Sexual and gender-based violence victims' satisfaction of the support services through the holistic model of care in the Democratic Republic of Congo. *Discov Soc Sci Health* 2, 22 (2022). <https://doi.org/10.1007/s44155-022-00025-x> s. 4.

⁵ Ibidem.

Organizacja projektu

Fundacja The Polish Center for Torture Survivors
Siedziba: ul. Warszawska 14/1C, 15-063 Białystok
pcts@pcts.org.pl
afterwartrauma@gmail.com

Finansowanie projektu

The Mukwege Foundation⁶- międzynarodowa organizacja założona w 2015 r. z siedzibą w Hadze i biurami w Republice Środkowoafrykańskiej, w Ukrainie i Burundi. Organizacja skupia się na prawach ocalałych, działając na rzecz zmiany spojrzenia społeczności międzynarodowej na przemoc seksualną związaną z konfliktami. Fundacja opiera się na zasadach holistycznej opieki, która została opracowana przez dr Denisa Mukwege w szpitalu *Panzi* w DRC, skupia się ona na prawach człowieka, **a ocalali sami określają swoje potrzeby i rozwiązania w myśl zasady: Nic o nas bez nas!** Fundacja opracowała strategiczne cele swojej działalności do których należą: kompleksowa opieka dla osób, które przeżyły wojenną przemoc seksualną, aktywizacja kierowana poprzez pracę z ocalałymi na rzecz solidarności i położenia kresu stygmatyzacji, a także na rzecz rozwoju sprawiedliwości i odpowiedzialności⁷. Fundacja podejmuje się wielu różnych inicjatyw mających na celu poprawę efektywności życia ocalałych. Podejmuje zatem działania medyczne w różnych częściach świata, zapewniając ofiarom holistyczną opiekę i pomoc w powrocie na łono społeczeństwa. Fundacja Mukwege ściśle współpracuje z grupą ekspertów z Panzi Foundation, czerpiąc od nich inspirację. W 2017 roku Fundacja Mukwege zorganizowała w Genewie pierwsze globalne spotkanie osób, które przeżyły przemoc seksualną związaną z konfliktem, w którym wzięły udział 22 osoby z 14 krajów. Dla większości uczestników było to pierwsze spotkanie z osobami, które przeżyły CRSV z innych krajów⁸. Wielu z ocalałych po raz pierwszy doświadczyło bezpiecznej przestrzeni, w której mogli się wypowiedzieć i zostać wysłuchani⁹. Fundacja Mukwege wspierała tworzenie i pracę nowych, krajowych sieci kierowanych przez ocalałych w Republice Środkowoafrykańskiej, Demokratycznej Republice Konga, Iraku, Mali, Nepalu, Nigerii, Sudanie Południowym i w Ukrainie, a także ocalałych z Sudanu Południowego przesiedlonych do północnej Ugandy. W roku 2019 wraz z dr Denisem Mukwege oraz organizacją Nadia's Initiative fundacja założyła organizację **Global Survivors Fund**¹⁰, której misją jest zapewnienie

⁶dr. Denis Mukwege Foundation, *Help survivors rebuild their lives*, <https://www.mukwegefoundation.org> (dostęp: 15.08.2024).

⁷ dr. Denis Mukwege Foundation, *Our Theory of Change*, <https://www.mukwegefoundation.org/theory-of-change/> (dostęp: 15.08.2024).

⁸dr. Mukwege Foundation, *Our story*, <https://www.mukwegefoundation.org/our-story/> (16.08.2024).

⁹ Ibidem.

¹⁰ Global Survivors Fund for and with survivors of conflict-related sexual violence, <https://www.globalsurvivorsfund.org/> (16.08.2024).

Organizacja projektu

Fundacja The Polish Center for Torture Survivors
Siedziba: ul. Warszawska 14/1C, 15-063 Białystok
pcts@pcts.org.pl
afterwartrauma@gmail.com

Finansowanie projektu

osobom, które przeżyły przemoc seksualną związaną z konfliktem, dostępu do odszkodowań i innych form zadośćuczynienia na całym świecie.

Nadia`s Initiative - organizacja założona przez Jazydkę, laureatkę Pokojowej Nagrody Nobla i Ambasadorkę Dobrej Woli UNODC, czołową orędowniczkę osób, które przeżyły ludobójstwo i przemoc seksualną. Nadia Murad w 2014 r. została porwana przez ISIS, była przetrzymywana w niewoli i brutalnie gwałcona. Po ucieczce z niej, stała się orędowniczką w walce o prawa osób, które przeżyły CRSV. Jej działalność skupia się na spotkaniach ze światowymi przywódcami, celem zwrócenia uwagi na trudną sytuację ludu jazydów i potrzebę uzyskania sprawiedliwości dla osób, które przeżyły przemoc seksualną¹¹. Celem organizacji jest odbudowa społeczności, które znajdują się w kryzysie oraz podjęcie działań o globalnym znaczeniu na rzecz osób, które doświadczyły przemocy seksualnej, ale także wspieranie oraz wdrażanie projektów promujących przywrócenie edukacji, opieki zdrowotnej, źródeł utrzymania, kultury, higieny i poprawy warunków życia. Organizacja współpracuje z lokalnymi społecznościami oraz organizacjami o zasięgu lokalnym i międzynarodowym. W zakresie dobrych praktyk na szczególną uwagę zasługuje dokument opracowany przez założycielkę fundacji określany mianem **Kodeksu Murad** jest to globalny kodeks postępowania w którym gromadzone i wykorzystywane są informacje na temat systematycznej pomocy związanej z przemocą seksualną w konfliktach zbrojnych¹². Nie ma on jednak charakteru wiążącego, stanowi zatem zbiór zaleceń, którymi powinny się kierować osoby zajmujące się problematyką gwałtu wojennego. Dokument opiera się na podstawowych standardach, które mają zastosowanie w stosunku do osób fizycznych, ale także organizacji, które powinny włączyć te zalecenia do istniejących praktyk. W skład kodeksu wchodzi dziesięć zasad, które się wzajemnie przenikają:

1. Podchodź do ocalałych jako indywidualnych jednostek.
2. Szanuj ich autonomię, prawo wyboru i kontroli nad tym, czym chcą się podzielić. Nie wywieraj presji i nie kupuj informacji.
3. Kieruj się odpowiedzialnością, uczciwością i dokładnością, traktuj ocalałych z godnością i szacunkiem.

¹¹Nadia`s Initiative, <https://www.nadiasinitiative.org> (15.08.2024).

¹² Murad Code, <https://www.muradcode.com/murad-code> (dostęp: 12.08.2024).

Organizacja projektu

Fundacja The Polish Center for Torture Survivors
Siedziba: ul. Warszawska 14/1C, 15-063 Białystok
pcts@pcts.org.pl
afterwartrauma@gmail.com

Finansowanie projektu

4. Zastanów się, jaką wartość twoja praca wniesie w życie ocalałych, skalkuluj korzyści i ryzyko, omów z ocalałym, jakimi informacjami możesz dzielić się dalej.
5. Przygotuj się do rozmowy – także w kontekście tego, jak realnie możesz pomóc ocalałym.
6. Poznaj i zrozum kontekst (społeczny, kulturowy, płciowy).
7. Zapewnij kompetentne i systemowe wsparcie, zminimalizuj ryzyko retraumatyzacji.
8. Szukaj informacji również w innych źródłach, a także zweryfikuj intencje ocalałego/ocalałej.
9. Poświęć czas i stwórz bezpieczną, opartą na wsparciu, zaufaniu i prywatności przestrzeń.
10. Zapewnij pełne szacunku i bezpieczne interakcje, szanuj przestrzeń osobistą, zadawaj pytania otwarte – i nie pytaj, jeśli nie musisz¹³.

SEMA Ukraine – to organizacja skupiająca kobiety, które doświadczyły przemocy seksualnej i przemocy ze względu na płeć w wyniku agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę. Utworzona została w 2019 r. w ramach globalnej sieci SEMA NETWORK założonej przez fundację dr Mukwege. Organizacja wzoruje się na standardach opracowanych przez fundację dr Mukwege, organizuje zatem wsparcie psychologiczne, pomaga pokrzywdzonym nawiązać kontakty z wyspecjalizowanymi organizacjami zajmującymi się rozwiązywaniem problemów medycznych i prawnych osób dotkniętych CRSV¹⁴. Celem działalności organizacji jest eliminacja przemocy seksualnej i przemocy ze względu na płeć jako broni wojennej, ochrona praw, wolności i interesów publicznych kobiet dotkniętych przemocą seksualną związaną z wojną, pomoc w rozwiązywaniu ekonomicznych, społecznych, kulturowych, psychologicznych i innych problemów swoich członkiń, zwiększenie świadomości społecznej na temat realiów, przyczyn i konsekwencji gwałtów podczas konfliktu zbrojnego w Ukrainie, utrzymanie bezpieczeństwa osób, które przeżyły wojenną przemoc seksualną¹⁵.

¹³ Global Code of Conduct for Gathering and Using Information about Systematic and Conflict-Related Sexual Violence,

https://static1.squarespace.com/static/5eba1018487928493de323e7/t/6255fdf29113fa3f4be3add5/1649802738451/220413_Murad_Code_EN.pdf (dostęp: 15.08.204)

¹⁴ Sema Ukraine, *History of creation*, <http://semaukraine.org.ua/en/menu/view?slug=history-of-creation> (dostęp: 16.08.2024).

¹⁵ Sema Ukraine, *What we do*, <http://semaukraine.org.ua/en/menu/view?slug=what-we-do> (dostęp: 16.08.2024).

Organizacja projektu

Fundacja The Polish Center for Torture Survivors
Siedziba: ul. Warszawska 14/1C, 15-063 Białystok
pcts@pcts.org.pl
afterwartrauma@gmail.com

Finansowanie projektu

Medica Zenica¹⁶ - wyspecjalizowana organizacja kobieca działająca na terytorium Bośni i Hercegowiny od 30 lat, starająca się zaspokoić potrzeby najbardziej narażonych kategorii - kobiet i dzieci, które przeżyły zgwałcenie i przemoc seksualną podczas wojny, przemoc domową i przemoc społeczną. Organizacja wypracowała holistyczne podejście oparte na międzynarodowych standardach w kwestii opieki nad pokrzywdzonymi. W różnych okresach „Medica” Zenica zapewniała i nadal zapewnia: wsparcie psychospołeczne, indywidualną i grupową pracę terapeutyczną z kobietami i dziećmi, wsparcie i pomoc medyczną za pośrednictwem kliniki ginekologicznej, ogólnej i internistycznej, wychowanie edukacyjne z dziećmi, terapię zajęciową, poradnictwo prawne, warsztaty twórcze z dziećmi, celem wzmocnienia pozycji ekonomicznej – edukację, wsparcie i doradztwo w sytuacjach kryzysowych poprzez pracę telefonu SOS i linii telefonicznej dla BiH, pracę społeczną poprzez edukację i szkolenia w różnych dziedzinach, takich jak: obszar psychospołeczny, komunikacja bez przemocy i transformacja konfliktu, prawa człowieka ze szczególnym uwzględnieniem praw kobiet i dzieci, stosowanie standardów międzynarodowych i ustawodawstwa krajowego, proces rehabilitacji, wkład w pokój i pojednanie¹⁷.

Forgotten Children of War Association (ZDR)¹⁸ – to organizacja, której należy przypisać miejsce szczególne. Została założona w 2015 r. w celu pomocy osobom, które przyszły na świat w wyniku wojennego gwałtu. Stowarzyszenie Zapomniane Dzieci Wojny jest pierwszym i obecnie jedynym stowarzyszeniem na świecie, którego założycielami i członkami są dzieci urodzone w wyniku wojny. To także pierwsze stowarzyszenie, które działa na rzecz widoczności społecznej i prawnej CHiBOW. Organizacja walczy ze stygmatyzacją i dyskryminacją osób, które przyszły na świat w wyniku gwałtów wojennych. Stowarzyszenie zajmuje się prawnym i społecznym uznaniem kategorii „dzieci urodzonych w czasie wojny” poprzez wspieranie i wzmacnianie ich zdolności, a jednocześnie tworzy bezpieczne środowisko dla dzieci urodzonych w czasie wojny i kobiet, które przeżyły przemoc seksualną w czasie wojny, niezależnie od ich pochodzenia etnicznego. Dzięki działalności organizacji dzieci z

¹⁶Medica Zenica, *Life without violence, a future, without fear*, <https://medicazenica.org/en/home/> (dostęp: 16.08.2024).

¹⁷Medica Zenica, „Medica” Zenica 30 godina rada, <https://medicazenica.org/wp-content/uploads/2023/12/3.pdf> (dostęp: 16.08.2024).

¹⁸About The Forgotten children of war Association (ZDR), <https://zdr.ba/en/about/> (dostęp: 16.08.2024).

Organizacja projektu

Fundacja The Polish Center for Torture Survivors
Siedziba: ul. Warszawska 14/1C, 15-063 Białystok
pcts@pcts.org.pl
afterwartrauma@gmail.com

Finansowanie projektu

wojennych gwałtów po raz pierwszy na świecie mocy nowelizacji ustawy o cywilnych ofiarach wojny, uznano CHiBOW za cywilne ofiary wojny¹⁹.

Trial International²⁰ - jest organizacją pozarządową walczącą z bezkarnością za międzynarodowe zbrodnie i wspierającą ofiary w ich dążeniu do sprawiedliwości. Organizacja zapewnia pomoc prawną ofiarom, dokumentuje, bada i prowadzi sprawy sądowe, rozwija lokalny potencjał i promuje prawa człowieka. Celem organizacji jest zapewnienie pomocy prawnej ofiarom, prowadzenie spraw sądowych, rozwijanie lokalnego potencjału i promowanie prawa człowieka. W zakresie przemocy seksualnej związanej z konfliktami zbrojnymi organizacja walczy z bezkarnością sprawców zwłaszcza w Bośni i Hercegowinie, Burundi, Demokratycznej Republice Koga i Nepalu. Reprezentuje osoby, które przeżyły przemoc seksualną w konfliktach zbrojnych przed różnymi organami ochrony praw człowieka i składa raporty do międzynarodowych mechanizmów ochrony praw człowieka w celu podniesienia świadomości na temat bezkarności za przestępstwa seksualne. Trial International wniosła wiele spraw dotyczących CRSV do krajowych i międzynarodowych jurysdykcji, w szczególności w przypadku przestępstw popełnionych w Bośni i Hercegowinie. Ponadto zajmuje się szkoleniem obrońców praw człowieka szkoląc ich w zakresie skutecznego zbierania dowodów CRSV, ale bez dalszego traumatyzowania ofiar.

Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża (dalej: MKCK)²¹ – zajmuje się przyczynami, jak i skutkami przemocy seksualnej, odpowiadając na potrzeby dotkniętych nią mężczyzn, kobiet, dziewcząt i chłopców. Działania organizacji obejmują świadczenie opieki zdrowotnej, ochronę, pomoc, podnoszenie świadomości i zapobieganie. Zapewnia opiekę zdrowotną w celu uzyskania odpowiedniej opieki, takiej jak zapobieganie chorobom, leczenie urazów i chorób, a także usług w zakresie zdrowia reprodukcyjnego zgodnie z

¹⁹ Bosna i Hercegowina, Brčko distrikt BiH, Zakon o Civilnim Žrtvama Rata Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, <https://skupstinabd.ba/3-zakon/ba/Zakon%20o%20civilnim%20z--rtvama%20rata%20Brc--ko%20distrikta%20BiH/01B24-22%20Zakon%20o%20civilnim%20z--rtvama%20rata%20Brc--ko%20distrikta%20BiH.pdf> NEWS, *Children born as result of war get their first legal recognition in BiH*, <https://ba.n1info.com/english/news/children-born-as-result-of-war-get-their-first-legal-recognition-in-bih/> (dostęp: 14.08.2024.).

²⁰ Trial International, <https://trialinternational.org> (dostęp: 16.08.2024).

²¹ International Committee of the The Red Cross, *Q&A: sexual violence in armed conflict*, <https://www.icrc.org/en/document/sexual-violence-armed-conflict-questions-and-answers> (dostęp: 16.08.2024).

Organizacja projektu

Fundacja The Polish Center for Torture Survivors
Siedziba: ul. Warszawska 14/1C, 15-063 Białystok
pcts@pcts.org.pl
afterwartrauma@gmail.com

Finansowanie projektu

ustawodawstwem krajowym. Wspiera krajowe struktury medyczne, transport i personel w zakresie budowania potencjału, infrastruktury i zaopatrzenia medycznego. Ponadto MKCK dąży do zintegrowania zarówno wsparcia medycznego, jak i psychologicznego w swoich działaniach zdrowotnych dla ofiar przemocy seksualnej. Pomoc MKCK dotyczy także zapewnienia ofiarom wsparcia ekonomicznego w postaci żywności i artykułów gospodarstwa domowego, oferuje schronienie i pomoc w opracowaniu nowych źródeł dochodu.

Skutki CRSV pozostają z ofiarami przez całe ich życie, w wielu zakątkach świata nie otrzymują one żadnego wsparcia, ale doświadczają stygmatyzacji. Lokalna społeczność często miewa problemy z akceptacją ocalałych, jak i ich potomstwa. Mimo braku idealnych rozwiązań w tej kwestii jako przykład wskazać można działania podjęte przez rząd BiH mające na celu ochronę praw pokrzywdzonych, polegającą m.in. na pomocy finansowej, medycznej, psychoterapeutycznej oraz zapobieganie wszelkim formom dyskryminacji, a także udzielanie wsparcia w ich reintegracji ze społeczeństwem. W tym celu prowadzone są kampanie przeciwko stygmatyzacji i podejmowane są interwencje w indywidualnych przypadkach²². Z uwagi na przeważającą liczbę społeczności muzułmańskiej w BiH dużą aktywnością w tym względzie wykazują się organizacje islamskie. W celu przeciwdziałania wykluczeniu, przyjęto dokument „*Fatwa*²³ *on children born by raped women in Bosnia and Herzegovina*”²⁴ gdzie nakazano okazywanie szacunku kobietom, które doświadczyły napaści seksualnej w czasie wojny. W tym dokumencie uznano ofiary gwałtu za męczenników islamu (*shahida*) i wezwano wszystkich Muzułmanów do poszanowania i wspierania tych kobiet i ich dzieci podczas procesu rekonyliacji²⁵.

Zgodnie z przepisami prawa międzynarodowego ofiary przestępstw międzynarodowych mają prawo do uzyskania zadośćuczynienia za doznaną krzywdę. Jednak w większości państw

Władze BiH podejmują działania wspomagające ofiary w postaci pomocy finansowej dla ofiar gwałtów wojennych w wysokości 514 KM, czyli ok.1217, 59 zł²².

²³ Fatwa jest specjalnym dokumentem oficjalne pouczenie dotyczące stosowania prawa islamu, udzielane przez muftiego w sprawach religijnych i prawnych.

²⁴ B. Rohwerd, *Reintegration of children born of wartime rape*, https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5d431080ed915d09d7280ce4/628_Reintegration_of_Children_Born_of_Wartime_Rape.pdf (dostęp: 18.08.2024).

²⁵ W BiH w części muzułmańskiej i chorwackiej wynosi ona 300 euro, natomiast w Republice Serbskiej jej wysokość jest wyższa. Jest to związane ze specyficznym podziałem BiH, który został stworzony w ramach układu w Dayton w 1995 r. B. Rohwerder, *Reintegration of childrenborn of wartime rape*, https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5d431080ed915d09d7280ce4/628_Reintegration_of_Children_Born_of_Wartime_Rape.pdf (dostęp 04.11.2021 r.), s. 5.

Organizacja projektu

Fundacja The Polish Center for Torture Survivors
Siedziba: ul. Warszawska 14/1C, 15-063 Białystok
pcts@pcts.org.pl
afterwartrauma@gmail.com

Finansowanie projektu

brak jest uniwersalnych mechanizmów zapewniających ochronę i należyłą pomoc pokrzywdzonym. Problematyka gwałtów wojennych i zrodzonych z nich dzieci, dotyczy niemal każdego zakątka na ziemi, które jest dotknięte konfliktem zbrojnym. Sytuacja prawna takich osób jest szczególnie trudna i zazwyczaj spychana na margines dyskursu społecznego. Od pewnego jednak czasu na arenie międzynarodowej widać wyraźną zmianę tego kierunku. Norwegia i Kolumbia były przy tym pierwszymi krajami, które zauważyły ten problem i wprowadziły pewne benefity dla takich osób. W innych państwach takie ofiary nie doczekały się uznania ich praw na poziomie ustawodawstwa krajowego. Organizacje międzynarodowe, coraz skuteczniej upominają się o prawa zgwałconych kobiet i ich potomstwa, które przyszło na świat w wyniku przemocy seksualnej. Jak już wspomniano Bośnia i Hercegowina jest prekursorem w tym zakresie. Uznanie dla tej inicjatywy wyraził Karim A. Khan – prokurator MTK, który ogłosił, że takie dzieci będą przedmiotem szczególnej uwagi w dochodzeniach prowadzonych przez jego biuro²⁶. Przyjęcie ustawy spotkało się też z uznaniem ONZ, która z zadowoleniem przyjęła kierunek²⁷.

Aktualny stan wiedzy pokazuje, że problematyka wojennej przemocy seksualnej nabiera ogromnego znaczenia na arenie międzynarodowej, a tocząca się debata ogniskuje się na wyzwaniach, jakie stoją przed poszczególnymi krajami.

Bibliografia (alfabetycznie):

1. *About The Forgotten children of war Association (ZDR)*, <https://zdr.ba/en/about/>
2. Bosna i Hecegovina, Brčko distrikt BiH, Zakon o Civilnim Žrtvama Rata Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, <https://skupstinabd.ba/3-zakon/ba/Zakon%20o%20civilnim%20z--rtvama%20rata%20Brc--ko%20distrikta%20BiH/01B24-22%20Zakon%20o%20civilnim%20z--rtvama%20rata%20Brc--ko%20distrikta%20BiH.pdf>
3. dr. Denis Mukwege Foundation, *Help survivors rebuild their lives*, <https://www.mukwegefoundation.org>
4. dr. Denis Mukwege Foundation, *Our Theory of Change*, <https://www.mukwegefoundation.org/theory-of-change/>
5. dr. Mukwege Foundation, *Our story*, <https://www.mukwegefoundation.org/our-story/>
6. Gender And Women's Health, Family And Community Health Injuries And Violence Prevention, Noncommunicable Diseases And Mental Health World Health Organization, *Guidelines for medico-legal care for victims of sexual violence*, <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/42788/924154628X.pdf>

²⁶ Wpis na X: Karim A. A. Khan KC, <https://twitter.com/KarimKhanQC/status/1547956776259112972> (dostęp: 14.08.2024r).

²⁷ United Nations Bosnia and Herzegovina, *The United Nations in Bosnia and Herzegovina Commends the Adoption of a New Law on Civilian Victims of War by the Brcko District Assembly*, <https://bosniaherzegovina.un.org/en/191376-united-nations-bosnia-and-herzegovina-commends-adoption-new-law-civilian-victims-war-brcko> (dostęp: 24.11.2022r.)

Organizacja projektu

Fundacja The Polish Center for Torture Survivors
Siedziba: ul. Warszawska 14/1C, 15-063 Białystok
pcts@pcts.org.pl
afterwartrauma@gmail.com

Finansowanie projektu

7. Global Survivors Fund for and with survivors of conflict-related sexual violence, <https://www.globalsurvivorsfund.org/>
8. Global Code of Conduct for Gathering and Using Information about Systematic and Conflict-Related Sexual Violence, https://static1.squarespace.com/static/5eba1018487928493de323e7/t/6255fdf29113fa3f4be3add5/1649802738451/220413_Murad_Code_EN.pdf
9. International Committee of the The Red Cross, *Q&A: sexual violence in armed conflict*, <https://www.icrc.org/en/document/sexual-violence-armed-conflict-questions-and-answers> (dostęp: 16.08.2024).
10. Medica Zenica, *Life without violence, a future, without fear*, <https://medicazenica.org/en/home/>
11. Medica Zenica, „Medica” Zenica 30 godina rada, <https://medicazenica.org/wp-content/uploads/2023/12/3.pdf>
12. Mugisho G.M., Maroyi R., Nabami S. et al. *Sexual and gender-based violence victims' satisfaction of the support services through the holistic model of care in the Democratic Republic of Congo*. *Discov Soc Sci Health* 2, 22 (2022). <https://doi.org/10.1007/s44155-022-00025-x>
13. Murad Code, <https://www.muradcode.com/murad-code>
14. Nadia's Initiative, <https://www.nadiainitiative.org>
15. NEWS, *Children born as result of war get their first legal recognition in BiH*, <https://ba.n1info.com/english/news/children-born-as-result-of-war-get-their-first-legal-recognition-in-bih/>
16. Panzi Foudation, *Where Victims Transform into Survivors*, <https://panzifoundation.org>
17. Rohwerder B., *Reintegration of children born of wartime rape*, https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5d431080ed915d09d7280ce4/628_Reintegration_of_Children_Born_of_Wartime_Rape.pdf
18. Sema Ukraine, *History of creation*, <http://semaukraine.org.ua/en/menu/view?slug=history-of-creation>
19. Sema Ukraine, *What we do*, <http://semaukraine.org.ua/en/menu/view?slug=what-we-do> (dostęp: 16.08.2024).
20. Trial International, <https://trialinternational.org> (dostęp: 16.08.2024).
21. United Nations Bosnia and Herzegovina, *The United Nations in Bosnia and Herzegovina Commends the Adoption of a New Law on Civilian Victims of War by the Brcko District Assembly*, <https://bosniaherzegovina.un.org/en/191376-united-nations-bosnia-and-herzegovina-commends-adoption-new-law-civilian-victims-war-brcko>
22. Wpis na X: Karim A. A. Khan KC, <https://twitter.com/KarimKhanQC/status/1547956776259112972> (dostęp: 14.08.2024r).

PCTS
FOUNDATION

Organizacja projektu

Fundacja The Polish Center for Torture Survivors
Siedziba: ul. Warszawska 14/1C, 15-063 Białystok
pcts@pcts.org.pl
afterwartrauma@gmail.com

Finansowanie projektu

